

Ölmstad Hembygdsförening
- med plats för minnen och möten

Öppet hus hos företag i Ölmstad 18 maj 2017

Ölmstad Utvecklingsgrupp och Ölmstad Hembygdsförening

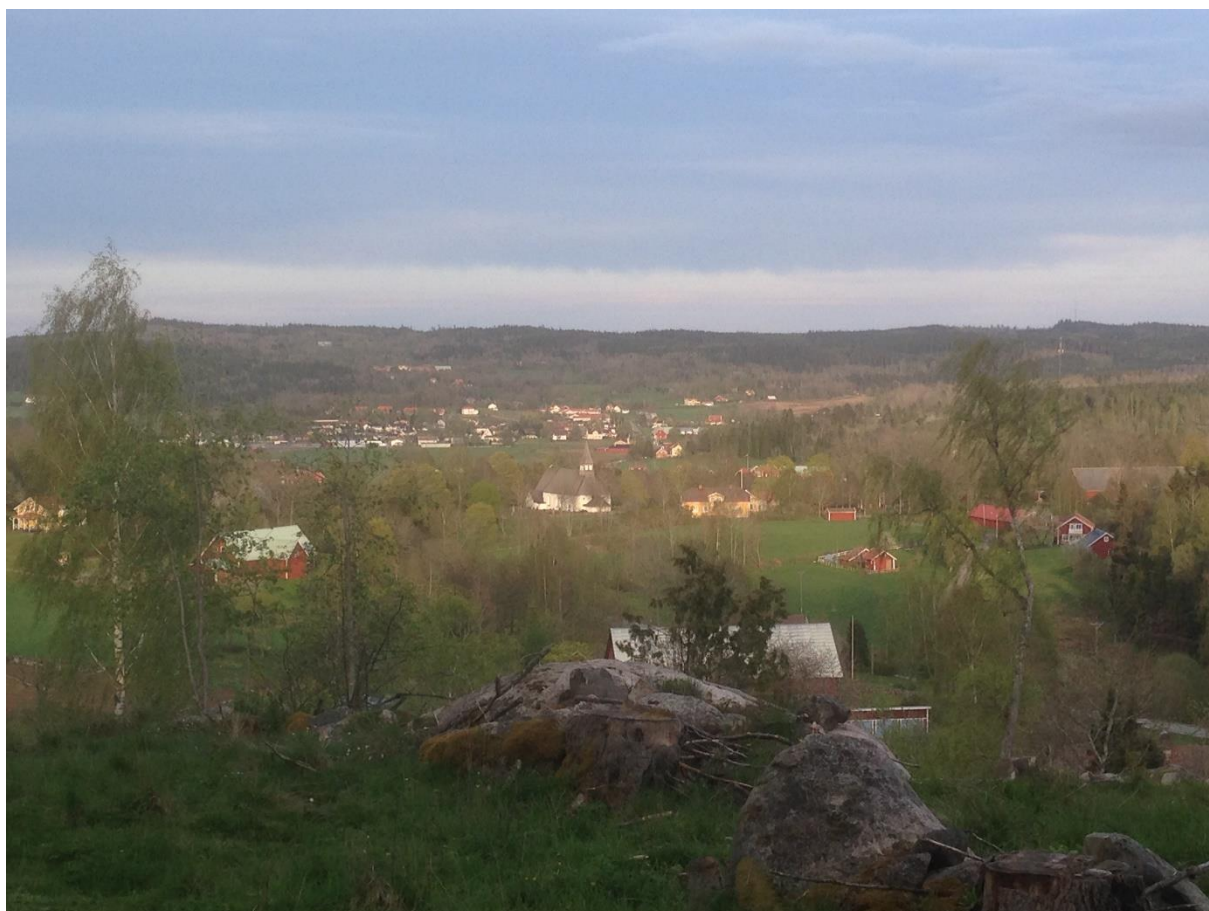

Foto från Midsommarbacken i Tokeryd mot öster över Ölmstaddalen

Ölmstad

Under många hundra år var, liksom i alla andra landsortssocknar, kyrkan centrum i bygden och lantbruk var den helt dominerande näringsgrenen. De andra företag som fanns hade alla anknytning till jordbruket och till invånarnas dagliga behov. Här fanns smeder, snickare, skomakare, skräddare och i takt med att självhushållet minskade började några personer bedriva handel. I Ölmstad var fiske en viktig binäring för de som bodde närmast Vättern. Lantbruket är än idag småskaligt, men antalet företag har minskat från de 145 lantbruk som fanns 1950 till dagens cirka 30 lantbruksföretag. Möjligheten till kompletterande sysselsättning både i bygden i Huskvarna eller i Jönköping har bidragit till att man

fortfarande kan bo på gården och driva den samtidigt, som en allt större del av inkomsten kommit från annat är jordbruket.

Mjölkproduktion var länge dominerande och 1932 fanns 1000 kor i Ölmstad. År 2000 fanns ca 600 kor fördelade på drygt tio gårdar. Idag finns fyra mjölkproducenter kvar med tillsammans ca 350 kor.

Den gamla riksvägen – Eriksgatan passerade socknen via Alboga, Hunseberg, Bröttjemark och vidare via Linnerhultet mot Siringe, Skärstad kyrka, Lyckås (Hallösa) mot Jönköping. Här passerade resande av olika slag; kungar, ämbetsmän, handelsmän, trupper mm. och här fick Ölmstadborna en fläkt från världen utanför socknen.

Vattenkraft var under lång tid den enda källan för att driva kvarnar, sågkvarnar, benstampar, vadmalsstampar mm. I Alboga, men även utmed hela Röttleån genom socknen nyttjades vattenkraften i olika anläggningar. Strax utanför sockengränsen i Röttle fanns även en industriell verksamhet med bössborrer, polerverk, oljeslageri, gjuteri, pappersbruk mm. I Alboga fanns under 1800-talet en så omfattande verksamhet att platsen ibland benämndes som Albogastan. Men fortfarande var kyrkan centrum i bygden. Där fanns en av skolorna, prästgården, klockaregården och där fanns sockenstugan där viktiga beslut för socknen fattades.

1856 var den nya riksvägen, som senare kallades för riksettan, klar. Den innebar dock inga större förändringar när det gäller centrum i socknen. Gästgiverier fanns i Gränna och Råby i Skärstad. I Ölmstad fanns varken gästgiveri eller skjutsstation, där man kunde byta hästar. Någon form av gästgiveri ska ha funnits i Hunseberg, men kanske handlar det om en vanlig krog.

När järnvägen 1899 kom till Ölmstad tog stationen i Bröttjemark snabbt över rollen som centrum i socknen. Runt järnvägs- och poststationen växte det upp ett par handelsbodas, snickerifabrik mm. och att gå till stationen för att möta kvällståget från Jönköping och höra senaste nytt både från storstan och bygden blev snabbt ett nöje för i varje fall den yngre delen av sockenborna. I öster växte ett helt nytt litet samhälle upp – Bunn med station, sågverk, affär, industrier mm.

Men järnvägsepoken blev endast en 35-årig parentes och den främsta anledningen till nedläggningen av banan var den snabbt ökande biltrafiken. I samband med bygdens elektrifiering runt 1922 försvann det mesta av verksamheten utefter Röttleån. I Alboga blev endast en kvarn kvar och istället byggdes kvarn och sågar både i Stamseryd och Bröttjemark (nuvarande Källs bilskrot), där också affärer startades. I Stamseryd startades affärer, caféverksamhet och där fanns också en bensinmack.

Runt det vi idag kallar Krysset startades lanthandel, järnaffär som efterhand kom att utvecklas till ett företag som sålde lantbruksmaskiner. Här fanns också bilverkstad, kiosk och under en kort period minigolfbana. Runt 1950 startade dåvarande Vägstyrelsen ett vägstation i Ölmstad i det som idag är Butiken Hjälpen.

Affärer och verksamhet runt Kryssset.

På Ölmstad Lillegård norr om Kryssset i Ölmstad byggdes 1951- 52 en fastighet som inrymde firma Bröderna Stamborgs Speceriaffär. Där fanns två affärslokaler, ett kontor och lagerutrymme. Affären drevs av Stig Stamborg och därefter av Gunborg Thuvander fram till nedläggningen 1957. Därefter fanns en vävstuga i fastigheten och idag är det lägenheter i hela huset.

Norr om Kryssset ligger fastigheten Bergsäter. Huset byggdes 1941 och 1942 och där startades Bröttjemarks järnaffär. Här såldes spik, verktyg, cement, färg, byggmaterial, cyklar, koks, husgeråd samt motorcyklar av märkena DKV och Husqvarna.

Här fanns också Shell bensinstation och ett par enklare övernattningsrum för exempelvis långtradarchaufförer och andra resande. Affären lades ner runt 1967 och istället startade Karl-Evert Eriksson försäljning av lantbruksmaskiner och förnödenheter som bindargarn, vattenkoppar, grimmor mm. Verksamheten lades ner runt 1980.

På Ölmstad Mellangårds mark byggdes vid Ölmstadvägen (nuvarande Kryssset) ett magasin för Bruuns Foder- och Spannmålsfirma. Där såldes hönsfoder, betfor, snäckskal, kli, kraftfoder mm. I anslutning till denna lokal hade Erik och Alva Adolfsson en filial till den lanthandel de drev upp vid stationen i Bröttjemark.

Här öppnades senare en bensinstation – Koppartrans, och bilverkstad av Paul Carlsson och Herbert Magnusson. Bensinstationen utökades med en affär som under namnet Bröttjemarks Mini-Livs ICA-Shell. (Shell hade då köpt upp Koppartrans och macken vid järnaffären var nedlagd) De sista åren före nedläggningen en bit in på 2000-talet hette bensinmärket Bilisten.

1996 stängdes den sista kvarvarande affären i Ölmstad, men den startade åter igen våren 1997 av de unga grabbarna Stefan Sandberg och Fredrik Arvidsson. En period drev Stefan affären själv och efter ett kortare inspel av ytterligare en innehavare köptes affären under andra hälften av 2000-talet av Rolf Pettersson, Christian Hansen och Anders Ahlenius.

Från år 2010 övertog syskonen Anders Ahlenius och Susanne Lundell affären och den drev den gemensamt. Sedan 2016 är Susanne ensam ägare av affären och driver affärsverksamheten, medan Anders äger och driver Grenna Glass.

Susanne har fortsatt att utveckla och förnya verksamheten. Focus är lokala och ekologiska produkter och affären ingår i kedjan Handlarn. Affären har även utvecklats till en central mötesplats i Ölmstad.

Verksamheten sysselsätter 1,75 anställda vintertid och på sommaren sysselsätts cirka 3,5 anställda, delat på ägaren och fem timanställda ungdomar.

2010 började syskonen Susanne Lundell och Anders Ahlenius tillverka glass i Krysset under namnet Grenna Glass. Impulsen till den egna glassen fick de av sin mormor då de gjorde egen glass tillsammans. Företaget startade 2011 ett glasscafé på Brahegatan i Gränna. Glassen tillverkades på Krysset fram till 2015, då tillverkningen flyttades till en lokal i Gränna i anslutning till glasscaféet. Samma år öppnades även ett litet café på Ravelsmarks gård. Sedan 2016 är Anders ensam ägare till Grenna Glass. Företaget levererar glass till ett 60-tal återförsäljare och restauranger.

Solbacka rundstavsfabrik

1940 startade Jean Jansson tillverkning av lastpallar hemma i Ormestorp. Ganska snart byggdes en ny produktionslokal utmed vägen till Ormestorp. Tillverkning av rundstavar hade då blivit en allt större produkt och i samband med Elisabeth II:s kröning i England 1953 fick man en stororder av pinnar till det tiotusentals flaggor, som delades ut utmed kortgevägen. 1967 flyttade verksamheten till sin nuvarande plats. Rundstav tillverkas i dimensioner från 3 – 34 mm. En ny produkt är att svarva ämnen till trumppinnar som skickas vidare till Wincent Drumsticks AB i Bunn.

Ägare är Magnus och Samuel Jansson som är andra respektive tredje generationen.

Ölmstad Smide.

Företaget startades 1927 av Einar Johansson som då fått tips om att Englands smedja stod tom. Inledningsvis bestod arbetet främst av hovslageri och reparation av jordbruksredskap. När Vägverket på 1950-talet öppnade ett filialgarage i Ölmstad (nuvarande Butiken Hjälpen) blev underhåll av lastbilar och redskap en viktig del av verksamheten. 1967 tog Bengt Jacobson över verksamheten och 1974 kom hustrun Gertrud med i företaget. 1987 brann verkstaden ner och en ny byggdes på nuvarande plats.

Idag legotillverkar man vagnar, kärror samt skärbordsvagnar för stora skördetröskor. Ombyggnad av traktorer för att anpassa dessa för skogskörning är en annan viktig verksamhet. Laserskärning och bockning är en ny verksamhetsgren. I företaget arbetar åtta personer inklusive ägarna.

Månforsen design

Vid sidan av denna verksamhet tillverkas produkter för Månforsen Design som är ett företag som drivs av Anneli Jacobson, gift med Leif Jacobson som tillsammans med sin bror Christer driver Ölmstad Smide.

LALMEK Hydraulics

Lalmek grundades på 1970-talet av Lars-Arne Larsson. Det började med en önskan av Lars-Arnes far att rationalisera det arbetsamma arbetet med att gödsla ut efter gårdens mjölkkor. Det löstes med en hydraulisk driven utgödslingsanläggning. Systemet väckte uppmärksamhet i branschen och det blev också inledningen till ett långvarigt samarbete med det svenska företaget De Laval som åtog sig försäljning och service genom sitt världsomspännande nätverk. Andra produkter för djurstallar är ergonomiska höj- och sänkbara golv för mjölkgruppar (ComFloor) och ett avancerat grindsystem för djurstallar (CowMover).

1978 hade företaget vuxit ur verkstaden hemma i Ånaryd och en ny byggdes på den nuvarande platsen. Denna har sedan byggts ut ett antal gånger. Idag återfinns Lalmek Hydraulics kunder inte bara inom jordbrukssektorn utan även inom fastbränsle, materialhantering, verkstadsutrustning, miljöteknik och vindkraft. Den tryckvänderande riktningssventilen och kompletta hydraulsystem är två viktiga produkter för företaget. Företaget har ca 35 anställda.

Första verkstaden hemma på gården i Ånaryd.

Ölmstad Träförädling AB (ÖTAB)

Företaget som är ett familjeföretag startade år 1983, och förvärvade då marken där industribyggnader uppfördes. Företagets grundare var Börje Fritsell, med far Birger "i ryggen". Företagets ägare är idag hela Börje Fritsells familj, hustru Marianne, samt fyra barn, varav nästan hela familjen är praktiskt engagerade i verksamheten. Börje är VD i företaget. Företaget har idag 15 anställda.

Produktionen består dels av tillverkning av trävaror till bygg- och emballageindustrin, dels av produktion av stallströ och bränslepellets, som tillverkas av spån och träspill.

Företaget använder sig av effektiva arbetsmetoder, som bygger på stor erfarenhet inom området. Dessa metoder gör det möjligt att erbjuda företagets klienter en spetskompetens vid förädling av sidbrädor.

Företagets produktion är automatiserad. Detta gör att personalstyrkan är förhållandevis liten jämfört med företagets producerade volymer. När det gäller produktionen inom "Träförädling" så ger modern maskinpark, samt spetskompetens inom företaget, effektiva kvalitativa lösningar beträffande förädling av sidbräder.

Dessa hyvlas, buntas, exaktkas, förses med EAN-kodning och paketeras i ¼, ½ eller helpaket.

Av hyvel- och klyvspån samt spill från produktionen som fräses ner tillverkas bränslepellets som säljs i 16-kilos plastsäckar samt storsäck.

Företagets kundgrupp består mestadels av tradingföretag, sågverk, och emballagetillverkare. Beträffande pellets förmedlas detta av ett antal återförsäljare av ÖTAB Pellets.

Börje, Fredrik, Marianne, Rickard och Anna.

Paketering av bränslepellets

Företagets VD Börje Fritsell tillhör en släkt som har engagerat sig inom träindustri i Ölmstad, där man i flera generationer drivit sågverk och snickerifabriker.

På platsen för dagens ÖTAB drev Ernst Karlsson ett sågverk under en period på 1950-talet. Efter nedläggning köptes sågen av Olof Adolfsson i Korparp där den fortfarande finns kvar på gården som nu ägs av Olofs sonson Fredrik Kåresved som jobbar på ÖTAB.

Nilsagården, Bröttjemarks by – Bertilssons Lantbruk

Bröttjemark är en gammal by och folk har bott här under årtusenden. Fornlämningar finns i norra delen av byn och i södra delen av byn (Kyrkröset). På Kyrkröset finns ett 20-tal gravar, som bedöms vara cirka 2 000 år gamla (äldre järnåldern). Gårdar i byn har ägts av Alvastra kloster på 1300-talet och av Vadstena kloster på 1400-talet. Efter reduktionen har många olika adelssläkter ägt gårdar i byn, bland annat Per Brahe den yngre. Bönderna fick vara arrendatorer, men byn blev helt bondeägd 1809.

Byn har del i Röttleån och biskopen Gisle i Linköping ägde på 1100-talet troligen vattenfall och strömmar i Röttleån. Vid byns vattenfall i Röttleån fanns det under århundraden en för bygden gemensam kvarn (troligen två olika). Under början av 1900-talet producerades det el i vattenfallet, men den försvann när Röttleån reglerades. Kvarnen och eldistributionen flyttades då till Ölmstad kvarn (Källs bilskrot).

Antalet gårdar i byn har växlat och några gårdar har försvunnit. Nu består byn av Nilsagården, två Norrgårdar, Mellangården och två Södergårdar. I byn har det funnits två soldattorp och när Gripensbergsbanan byggdes så blev det där en järnvägs- och poststation, två affärer och friliggande bostadshus. När det första missionshuset byggdes i Ölmstad så blev det på byns mark norr om uppfarten till Ånaryds by bredvid Åskebäcken. Fastigheterna Gustavsbo i närheten ligger också på byns ursprungliga mark.

Bröderna Uno och Lennart Bertilsson startade sitt jordbruksföretag 1973 i en av Södergårdarna. Efter att Bröttjemarks Nilsagård inköpts 2008, byggdes 2010 en ny ladugård med lösdrikt och robotmjölkning (2 robotar med helautomatisk mjölkning) för ca 150 mjölkkor. Varje dag producerar företaget 4 500 liter mjölk, som levereras till Arla. Till den genomsnittliga dagliga konsumtionen av mjölk, fil, smör och ost åtgår ca 1 kilo mjölk per person. Det innebär att Nilsagården försörjer hela Ölmstads befolkning med mjölkprodukter tre gånger om!

De har nötkreatur i två ladugårdar i byn och i en ladugård i Eskilstorp, och korna föder cirka 200 kalvar per år. Man arrenderar sju gårdar och på dessa brukas 158 hektar som åker och 50 hektar används som bete. Största delen av åkern brukas som vall, som producerar ensilage. På 16 hektar odlas foder-majs och på 20 hektar åker sås korn eller havre som hackas till foder.

Företaget drivs som ett familjeföretag och sysselsätter cirka tre heltidstjänster.